

שלושת הנאשמים נשלחו למאסר-עולם בעוון רצח בכוונה תחילה - אולם חלו

פדרשת ריצח קסטנר

החץ לבית-המשפט רבתה המהומה. כל הצעדים נקטו כדי למנוע התקוממות המונית. שוטרים מוויינים בהתמקלעים, סוכני ש.ב. מכוניות-משטרה, כמעט מילואו את הכביש הרחב, דרוכים לקראת כל אפשרות.

אולם כל המהומה היתה מיותרת. המשטרה פשוט לא היתה מעודנת. כי דקות מעטות לפני כן החליטו שלושת השופטים במשפט רצח קסטנר החלטה שהיתה לה משמעות ציבורית עצומה: שלא היתה קיימת מחתרת כלל.

בפסקדין ארוך ומנומק, שהוקרא בקול שקט ועניני על-ידי מדרכי קנת, הגשיא התורן כסוף-השיער וצעיר-הפנים של בית-המשפט הכחוזי בתל-אביב, בשם עצמו ובשם שני השופטים האחרים, יצחק זונדלביץ ויצחק גביוון, נקבע כי ד"ר ישראל רודלף קסטנר נרצח בידי זאב אקשטיין, שנשתייץ בן שמר, אחרי ששולל לכך על-ידי יוסף מנקס. שלושתם הורשעו ברצח בכונה תחילה, נידונו לעונש היחיד שנקבע בחוק על פשע זה (אחרי ביטול עונש-המוות): מאסר-עולם.

★ ★ ★

כיון כי היתה קיימת מחתרת וזונית, בהנהגת ישראל שיב, יעקוב חרותי (ולדברי שבעון הש.ב., גם שמואל תמיר ואחרים), שהיא הפעילה את מנקס.

מן הרגע הראשון לא היה שמץ של הוכחה לגירסה זו. אולם התביעה הכללית נאלצה ללכת, אולי בניגוד לשיקולה המקצועי, בתלם זה שנקבע לה. מרים בן-פורת הוכרחה לעשות מעשי-להטים לולייניים כדי להוכיח את קיומה של מחתרת, הזניחה תוך כדי כך את הצעדים המשפטיים הראשונים, כגון הוכחת עצם סיבת המות של קסטנר.

כאשר מוטטו קנת וחבריו את בנין-הקלפים הזה, לא נשאר מנוס מלעורר מחדש את כל השאלות שהטרידו את הציבור בשנה האחרונה. הן לא יבוררו בבית-המשפט. הן יכולות רק להתברר בוויכוח ציבורי עניני ואחראי. חשיבותן לגבי עתיד המדינה, וטיהורה מנגעים ציבוריים, עצומה.

★ ★ ★

למי זה הועיל?

מחירת מותו של ישראל קסטנר הופיע העולם הזה (1014) והשמיע את החשד כי היוזמה לרצח קסטנר לא באה רק מצד מחתרת קיצונית מטורפת, אלא גם מצד חוגים הקרובים לשלטון. הוא ביסס חשד זה על שרשרת של שיקולים הגיוניים, אשר כל חוקר מקצועי מעלה אותם נוכח פשע: למי הועיל הרצח? מי הפיק ממנו תועלת? מי היה מעוניין להשתיק את קסטנר? מי היה מעוניין בסנטיזה פוליטית שהסיתה את דעת-הקהל בליל הנסיגה מעזה?

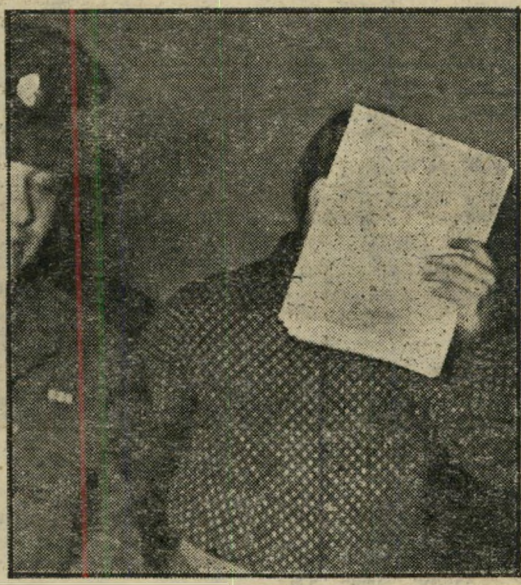
מאותו רגע היתה המדינה כמרקחה. חשד רדף חשד, האשמה רדפה האשמה. נתן אלטרמן

היה זה פסקדין שהצטיין בהגינותו, סיום מתאים למשפט בו גילו השופטים את התנהגות למופת, רכשו חזרה, בעצם הופעתם, הרבה מן האימון בבית-המשפט הישראלי, שאבד בשנים האחרונות. כל עוד לא בוטל פסק-הדין בערעור (שיוגש, כנראה, על-ידי שלושת הנאשמים), הריהו מהתה את הסיכום המוסמך של העובדות בפרשה זו.

היתה זאת הצלחה משפטית ניכרת למרים בן-פורת, התובעת השאפתנית, אשר השקיעה בתביעה להט נשי כה רב, עד שהרתיחה לא פעם את שלושת יריביה הגבריים. אולם בצד הצלחה משפטית זו עמד כשלוף ציבורי ופוליטי מרהים של שולחיה, כשלוף שמשמעותו היתה הרבה יותר גדולה מעצם החיוב הפלילי.

כי השופטים שחייבו את מנקס-אקשטיין-שמר באשמת רצח, זיכו את שלושתם מן האשמה השניה: ניהול מחתרת והשתתפות פעילה בה. בכמה משפטים שקולים וכבדי-משקל, הנחיתו השופטים מכת-מחת על מחול-השדים, שטופח בשנה האחרונה על-ידי מנגוון-החושן, אשר המציא תצי תריסר מחתרות שונות ומשתלבות, וקשר אליהן את כל האישים החוגים שרצה לקברם.

החלטה זו נתנה לא רק סיוע חזק לזיכויים בעתיד של יעקוב חרותי, ד"ר ישראל שיב

קהל מעריצות ידיות ומכרות של שלושת הנאשמים מילאו את שלוש קומות חדר-המדרגות, שעה שהוקרא פסק-הדין. בלשי תל-אביב לבשו מדים, הגבירו עם אנשי הש.ב. את השמירה.

האדם השלישי דן שמר מכסה את פניו בעתון, שעה שחוג מוצא מאולם בית-המשפט, אחרי שנידון למאסר-עולם. בזמן קריאת פסק-הדין ישב שמר חיוור וקפוא, מבלי להגיב.

האם והאח של זאב אקשטיין, רגע אחרי קריאת פסק-הדין, מסוחרים עם הסניגור אלכסנדר סל על האפשרות להגיש ערעור. זו הפעם הראשונה שבני משפחת אקשטיין באים לבית-המשפט.

תבע, לדרו"ס כל מי שמעו לחשוד כי שליחי השלטון היו מסוגלים לבצע מעשה כזה. מסע עצום של תעמולה כחן נגד כל יריבי השלטון, האשימם ברצח. נגד העולם חזח נפתח מסע-דיפות שלא נסתים עד היום.

אולם לאט-לאט התרומם המסך. ביו אחר זו נחשפו עובדות מוזרות. תוך כדי ריכוח זה נאלץ שרות-הבטחון לצאת מן המחתרת ולהזהות לעיני הציבור. דוברים רשמיים של המוסד נתנו ראיונות לעתונאים מקורבים. ודין בן-גוריון הופיע בפעם הראשונה בכסות והודה בקיומו של הש.ב. (שעד אז הוכחש עצם קיומו רשמית). אדם שקרא לעצמו "הממונה על שרותי הבטחון" הופיע על במות ציבוריות.

הגילויים שנתגלו במשך עשרת החודשים מאו הרצח באו טפיין-טפיין. כל אחד מהם זכה לניתוח ולהערכה מיד עם פירסומו. אולם עד כה לא נעשה ניסיון לצרף את כל העובדות האלה יחד. עתה, עם סיום התהליך המשפטי, לפי שעה, הגיעה העת לברר סופית את השאלות הציבוריות הנוקבות.

★ ★ ★

האמת עד תומה - כמעט

שאלה מפתר אחר היתח: מיהו זאב אקשטיין בשם מי פעל? מי הפעיל אותו? הפצצה הראשונה הוטלה כמעט במקרה. בחקירה מוקדמת נגד יעקוב חרותי, שהתנהלה במקביל לחקירה המוקדמת נגד מנקס-אקשטיין-שמר, הופיע מטעם הש.ב. עד ששמו נאסר תחילה לפרסום, ונתגלה אחר-כך כדניאל זוניצקי, סוכן הש.ב. ושליחו. בחקירת שתירוערב בלה זוניצקי בהיסח-הדעת כי זאב אקשטיין היה פעם "קשור עם מוסדות הבטחון".

השופטים דחו את טענת אלכסנדר סל, סניגורו של אקשטיין, כי לא חוכח כלל שקסטנר מת כתוצאה מיריות אקשטיין. נקודת זו תשמע, בלי ספק, ציר חתירבור שיוגש על-ידי סל.

דיומק גרינברג מן האשמות שיוחסו להם. היא נתנה גם דחיפה אדירה חזקה לשאלות המוראגות שריחפו בציבור מן הרגע הראשון: מי גושא האחריות הציבורית לרצח?

שלושה אנשים חויבו אישית ברצח. אחרי מסק-הדין הם הפכו לשלוש נפשות המחפשות מחבר לעלילה. כי מסק-הדין, שקבע כי מנקס שידל את אקשטיין לרצוח את קסטנר, ושאקשטיין גייס למשימה את שמר, לא ענה על כמה וכמה שאלות, שלא נגעו במישרין לאימר המשפטי:

● האם ידע הש.ב. מראש על הרצח?

● האם היה אקשטיין קשור עדיין עם הש.ב. (או שלוחה אחרת של מנגוון-החושן) סמוך לליל הרצח?

● מי יזם את הרצח, מי העלה את רעיון הרצח בשיחות אקשטיין-מנקס, ואילו מטרות פוליטיות בא לשרת?

בית-המשפט נמנע מלהיכנס לשאלות אלה, אולי מתוך מחשבה שלא כדאי להכניס ראש בריא למיטה חולה, כשהצד המשפטי הטהור אינו מחייב זאת. אולם עצם ההימנעות, אחרי חדשים ארוכים של שמיצת עדויות, ואחרי שניתן פרסום ציבורי כה רב לחשדות המודאגים, היתה לה משמעות משלה.

אי-הדיבור על הש.ב. בפסקדין כזה, בנסיבות כאלה, גם הוא בחזקת דיבור.

★ ★ ★

מי מושך בחוטים?

העקר נירפח מופמכת של צות-המשפט, ואחרי שלילת עצם קיומה של מחתרת, נשארו למעשה רק שתי גירסות לגבי היקף הציבורי של רצח קסטנר: או שהרצח תוכנן בצורה מקיפת על-ידי שני אנשים, שלא היו לגמרי שווים בדעתם